

SKUP 2002 – 16

Prosjekt: Riksrevisorens konereiser
Medarbeider: Alexander Øystå
Publikasjon: VG
Publisert: September – november 02
Medium: Avis
Tema:

RIKSREVISORENS KONEREISER

Metoderapport
SKUP 2002

- Journalist: Alexander Øystå
- Tittel på prosjektet: Riksrevisorens konereiser
- Publisert: Verdens Gang 23., 24., 25., 26. september, 29. oktober og 14. november 2002
- Redaksjon: Verdens Gang, Pb. 1185 Sentrum, 0107 Oslo
- Telefon: 22 00 00 00
- Journ. adr./tlf: Samme som avisen

Quis custodiet ipsos custodies?*

Juvenal, (ca. 100 e.Kr.)

Innledning

Et tips kan være så mangt. En anonym stemme i telefonen kan varsle om konspirasjoner av alarmerende art som omfatter regjeringsmedlemmer og forbindelseslinjer direkte til Orderudsaken, Kennedy-drapet m.v. Dessverre er denne typen hypotesers sterkeste grunnlag basert på ”tilfeldig?neppe!”-retorikken.

I den andre ende av skalaen finnes det ”tips” som i realiteten er gjennomdokumenterte påstander.

Jeg har opplevd begge ytterligheter, og et tips er vel – uansett beskaffenhet – alltid spennende for journalisten og viktig for redaksjonen.

Den lille, anonyme konvolutten som lå i posthyllen 27 mai i fjor var påført mitt navn med håndskrift, påklistret frimerke pålydende kr. 5,50,- og stemplet på et av postkontorene i Oslo sentrum. Brevet åpnet slik:

”Jeg så i VG for noen tid siden at du hadde skrevet en artikkel om en sak som omhandlet en statstjenestemann som etter Riksrevisjonens mening hadde flottet seg litt for mye på byen. Representasjonssatsene var overskredet. Nå skal jeg gi deg et par tips hva angår Riksrevisjonen selv:”...

Jeg vil av hensyn til kildevernet ikke gå nærmere inn på brevet eller detaljer som kan identifisere avsenderen utover at det blant annet omhandlet tjenestereiser til Storbritannia og Sør-Afrika for et antall ansatte i Riksrevisjonen samt forhold rundt en for meg ukjent stiftelse under Riksrevisjonen med navn Intosai Development Initiative (IDI). Selv om brevet var anonymt, fikk jeg flere måneder senere treffe avsenderen.

Problemstilling

Brevet åpnet muligheten for noe jeg hadde hatt lyst til lenge: Å se nærmere på Riksrevisjonen. Som Stortingets vakthund overfor forvaltningen besitter Riksrevisjonen betydelig innflytelse. De utsteder hvert år hundrevis av revisjonsrapporter, og etaten har mange ganger fortjenestefullt vist at de samvittighetsfullt ser til at alle krav i lover og regler skal følges til punkt og prikke. Riksrevisjonen opprettholder kontrollen med hvordan fellesskapets verdier forvaltes. Vakthundrollen omfatter også det å passe på at ingen statstjenestemenn eller etater tar seg til rette på fellesskapets bekostning.

En undersøkelse av Riksrevisjonen ville kunne åpne for følgende problemstilling: Hvordan forholder bestemte ansatte i Riksrevisjonen seg til de samme reglene de håndhever overfor andre?

Metode

Jeg gikk ut fra at den metoden som sannsynligvis kunne gi best resultat, var den skriftlige, med begjæring om innsyn i offentlig materiale. Spydspissen ville være å undersøke reiseregninger fra to reiser jeg nå visste om. Min kjennskap til Riksrevisjonen tilsier at det er en etat hvor det tilfanget på muntlige kilder er særdeles slett. Riksrevisjonen kommenterer ikke en gang sine egne revisjoner, og ber journalister om å henvende seg til etatene som er gransket for å få tilgang til revisjonsrapporter. Jeg visste fra før at Riksrevisjonen heller ikke var underlagt Offentlighetsloven eller andre sentrale bestemmelser. En redaksjon er dermed prisgitt at saksbehandler tolker de interne offentlighetsreglene på en måte som kan åpne for innsyn.

En ulempe med den skriftlige metoden er at det går mye tid, men fordi jeg hadde bestemt meg for at jeg skulle forsøke å løse denne saken ved siden av ordinær nyhetsjobbing, vurderte jeg det dit hen at tidsfaktoren ikke kunne være bestemmende. Allerede i juni/juli ante jeg at saken kunne komme til å drøye til et godt stykke utpå høsten før den kunne publiseres – blant annet på grunn av saksbehandlingstider.

Når det gjelder offentlighet er ikke klageinstans overordnet organ (dette på bakgrunn av Riksrevisjonens lovfestede organisering), men Riksrevisorkollegiet – sammensatt av riksrevisorer valgt av Stortinget, for fire år av gangen. For det meste er kollegiet sammensatt av tidligere partipolitikere. Sivilombudsmannen har heller ikke adgang til å behandle klagesaker angående Riksrevisjonen. Institusjonen står med andre ord i en helt unik situasjon i norsk forvaltning. Riksrevisjonens regnskaper kontrolleres av et privat revisjonsselskap, og driften av en mer formell enn reell kontroll fra Stortingets presidentskap.

Samme dag jeg mottok det anonyme brevet, sendte jeg derfor en innsynsbejæring hvor jeg blant annet ba om innsyn i reiseregninger for to reiser til Sør-Afrika og London. Bejæringen ble avslått i brev allerede påfølgende dag, og hjemmelen var ”Midlertidig instruks om offentlighet for Riksrevisjonen §4: Dokumenter som utveksles mellom Riksrevisjonens ledelse, administrasjon og tilsatte, kan unntas fra offentlighet”. Det ble gitt beskjed om at vedtaket kunne påklages til Riksrevisorkollegiet.

Jeg fant avslaget ikke overraskende, men kanskje litt provoserende: Enhver statstjenestemann må regne med at pressen eller hvem helst annen får innsyn egne reiseregninger. Dette er basert på prinsippet om at bruk av offentlige midler er en offentlig handling, og at skattebetalerne har krav på å se hva pengene brukes til, og hjemlet i Offentlighetsloven. Et liknende prinsipp er stadfestet i de fleste demokratier kloden over. I min klage (kopi vedlagt) påpekte jeg det paradoksale i dette: At etaten som gransker andre selv skal være lukket for innsyn i bruk av offentlige midler. Jeg slo opp i relevant litteratur samt Riksrevisjonens egen instruks.

Samtidig sendte jeg innsynsbejæring til IDI – en helt ukjent stiftelse som etter sjekk hos NORAD viste seg å motta store millionbeløp hvert år. Arbeidet med IDI-saken gikk parallellt med undersøkelsene knyttet direkte til Bjarne Mørk-Eidem (se om IDI eget avsnitt under).

Først i møte 18 juni ble klagesaken behandlet, og først 26 juni ble vedtaket – at klagen ble tatt til følge - gjort kjent for meg, i brev fra riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem. Kollegiet fattet sin beslutning mot Riksrevisjonens og Bjarne Mørk-Eidems innstilling. Også riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem hadde vært med på en av reisene.

Alle reiseregningene

I ny innsynsbegjæring ba jeg om alle riksrevisorens reiseregninger for årene 2001 og pr. juli 2002. Årsakene var flere. For det første ville en systematisk gjennomgang av riksrevisorens reiseregninger være det beste redskapet for å komme videre med den opprinnelige problemstillingen – fordi Bjarne Mørk-Eidem var Riksrevisjonens øverste sjef. Han kunne dermed antas å representere ”minimumsnormen” når det gjelder forholdet til forvaltningens lover og regler jf problemstillingen.

I tillegg var hans posisjon spesiell. Han var nylig gjenvalgt for ytterligere fire år, og vil sitte som riksrevisor til han har fylt 70 år. Han hadde bakgrunn fra politikken, og ifølge kolleger ble denne typen posisjoner brukt som ”kjøttbein” for avdankede stortingspolitikere som nærmest fikk posisjonene som takk for innsatsen. Mens andre land, for eksempel Danmark, utelukkende ansetter personer med revisjonsfaglig bakgrunn som riksrevisor, er dette i Norge i realiteten et politisk verv. Det gjør at det blir interessant å granske vedkommende på toppen.

Svaret fra Riksrevisjonen (vedlagt) er illustrerende for Riksrevisjonens suverene stilling i forvaltningen. Revisjonsråd Bjørg Selås skriver at innsynsbegjæringen ikke er hjemlet i Offentlighetsloven, og at det ikke kan påregnes at tilsvarende innsynsbegjæring vil bli imøtekommet ”heretter”. Riksrevisjonen utleverte altså riksrevisorens reiseregninger som et engangstilfelle.

Systematisering

Når jeg nå satt med i alt 23 reiseregninger, var tiden inne for å systematisere materialet.

Dette var mest hensiktsmessig å gjøre i tre faser:

- Kronologisk og tematisk inndeling,
- Kartlegging av lover og regler,
- Analyse og konklusjon

Før jeg går videre, skal jeg kort skissere hva en reiseregning inneholder. For det første et skjema, hvor den reisende skal fylle ut alle utlegg, inkludert diett og nattillegg. Som dokumentasjon er vedlagt billettstamme og andre kvitteringer som kreves godtgjort. I tillegg er ofte selve bestillingen av billettene vedlagt – og alltid hvis den reisende har betalt reisen for eksempel med eget kredittkort.

Allerede ved første gjennomsyn så jeg flere interessante forhold: Det første som slo meg var en enorm internasjonal reisevirksomhet. I løpet av den omtalte perioden – 1. januar 2001 til juli 2002 – besøkte den norske riksrevisoren 14 land i fire verdensdeler. Bare fem av reisene var innenlands, og bare en av dem hadde med revisjon å gjøre (resterende var møter, sosiale sammenkomster, foredrag).

Jeg merket meg også at kona Erna Mørk-Eidem var med på flere reiser – både offisielle tjenestereiser og på tjenestereiser hvor riksrevisoren hadde betalt sin kones billett selv. Sønnen var med på en reise til Mo i Rana. Riksrevisoren brukte også bonuspoeng, men tilsynelatende bare på reiser hvor kona eller sønnen var med.

Jeg startet fase 1 med å legge inn opplysningene fra reiseregningene på regneark (vedlagt).

Jeg kategoriserte etter følgende parametre:

- Dato,
- reisemål,
- formål med reisen,
- program vedlagt?
- benyttet representasjon?

- varighet,
- reises pris,
- familie med?
- privat forlengelse?
- diverse

Parametrene ble valgt etter et ønske om å fange opp flest tenkelige ”problematisk” forhold. For eksempel om riksrevisoren i større grad enn andre benyttet seg av representasjon – om han hadde for vane å ha med familien på reiser – om han reiste på fullprisbilletter – om formålet med reisen var klart definert og lignende. Min tanke var å snevre inn undersøkelsen etter den første katalogiseringen.

Etter innleggingen på regneark trådte ett forhold klart frem: Riksrevisoren hadde fått Staten til å dekke omkostningene ved to tjenestereiser til hhv India og Portugal i februar 2001 og 2002. Jeg husket for øvrig at ukenummeret i 2002 var skolens vinterferie, og en sjekk viste at så var tilfelle også for 2001. Men det var bare et fåtall av reisene det var vedlagt program eller annen dokumentasjon, og representasjon var benyttet ved 16 anledninger – samtlige innenfor beløpsgrensene for staten. Jeg så videre at bonuspoeng fra SAS bare ble brukt på reiser (to) hvor et familiemedlem var med på reisen (åtte i alt). Ellers var samtlige utenlandsreiser på fullprisbillett. Sluttsummen for reisene kom på kr. 459.985,-

Reglene

Undersøkelsene av reglene som kunne være relevante begynte med Statens Personalhåndbok, ”bibelen” for enhver offentlig ansatt. Basert på tidligere kjennskap til liknende saker huket jeg ut Tjenestemannsloven og Skatteloven samt flyreiseavtalen, reiseregulativet og retningslinjer for bruk av representasjon. Revisjonsråd Bjørg Selås bekreftet at Riksrevisjonen ”formelt” ikke lå under noen av disse reglene, men at de – fordi det var hensiktsmessig – alltid la de samme reglene som staten til grunn. Under konfrontasjonsintervjuet en tid senere, som jeg skal komme tilbake til, gikk det for øvrig frem at Riksrevisjonen så med en slags stolthet på det faktum at de opererte under egne regler, og lot det skinne gjennom at de viste et slags storsinn ved å være villig til å tross alt underkaste seg samme reglene som andre statsansatte.

Jeg kontaktet også Statsministerens kontor og Stortingets presidentskap for å kartlegge omfanget av tjenestereiser der hvor ektefeller var med, samt reglement og tolkning av dette.

Etter å ha brukt noe tid på å gjennomgå det utvalgte materialet, og snakket med enkelte av Arbeids- og Administrasjonsdepartementets eksperter på tjenestereiser, var det naturlig å sette opp en hypotese. Basert på problemstillingen og de foreløpige funnene ble den utformet slik:

- Har riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem og eventuelt hans ektefelle gjennomført reiser betalt av staten som kan representere brudd på lover og/eller regler?

Hver enkelt reise ble nå gjennomgått i detalj. Jeg tok særskilt for meg de to reisene som foregikk i vinterferien – til India og Portugal, og satt etter gjennomgangen igjen med en liste over forhold jeg mente var dokumenterbare:

- Skattereglene (Skattelovens §6-14, LigningsABC 6.1.1) fastslo at det var skattepliktig hvis arbeidsgiver dekket kostnader av rent privat karakter. Programmene for reisene avslørte at mens Bjarne Mørk-Eidem hadde noen få timers møter på en uke, hadde hans kone ingen oppgaver. En liknende bestemmelse (7.2) påpekte at også reiser med helt eller delvis feriemessig preg ville være skattepliktig. Ved reisene til India og Portugal besto en overveldende del av programmet av sightseeing og ”fritid”.

- Reiseregulativet/Tjenestemannsloven fastslo at det var lovstridig å benytte bonuspoeng opptjent i staten på private reiser.

Før konfrontasjonsintervjuet følte jeg imidlertid at det var nødvendig med en kvalitetskontroll av mine undersøkelser. En uriktig eller upresis anklage mot riksrevisoren for skattesnusk og regelbrudd ville kunnet slå voldsomt tilbake mot VG. Det at jeg arbeidet med dette prosjektet alene, og at kolleger og overordnede ikke hadde fått satt seg inn i relativt omfattende lov- og regeltolkninger, gjorde at jeg i overenstemmelse med avdelingsledelsen tok ekstern kontakt i et forsøk på å sikre arbeidet. Et byrå som tar oppdrag for det offentlige bl.a. i forståelsen av reiseregninger og skatteregler, gjennomgikk reiseregningene, og kom til samme konklusjon som meg pluss et par viktige presiseringer.

Jeg hadde nå nok til å skrive ut et manus samt spørsmålene jeg ville stille riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem. Han hadde allerede kontaktet meg ved ett tilfelle, da han noen uker tidligere ringte meg på min mobiltelefon og forklarte at jeg ikke kom til å finne noe ureglementert i hans reiseregninger.

Intervju

Konfrontasjonsintervjuet ble gjennomført på riksrevisorens kontor. Han hadde med seg revisjonsråd Bjørg Selås og informasjonsrådgiver Jon Aarekol. I løpet av intervjuet, spesielt i de forholdene som dreide seg om bruk av bonuspoeng og årsaker til at riksrevisoren ikke ville la meg få innsyn i poengbruken han hevdet var privat, signaliserte Mørk-Eidem ved et meget rastløst kroppsspråk at han oppfattet situasjonen som ubehagelig. Enkelte spørsmål ble besvart kryptisk, som: - Om han hadde vært hjemme på gården på Vega og overnattet der da han besøkte Statens Innkrevingsentral og krevde nattillegg og diett for fire døgn?

- Det er langt fra Mo til Vega.
- Bodde du på gården?
- Det er langt fra Mo til Vega.

Alle sitater måtte godkjennes av Mørk-Eidem før de ble trykket. For det første kan det være etisk betenkelig å kompromissløst gjengi direkte sitater fra lydbånd, når man selv har makten det ligger i å redigere et manus. I tillegg fører en praksis hvor sitater er godkjent til at en for en stor grad unngår unødig debatt i ettertid. En effektiv metode for den intervjuede er å trekke ut en detalj i en artikkel som er beviselig gal, og siden forlange å få på trykk et lengre innlegg hvor feilen blir rettet og det blir stilt spørsmål ved sannhetsgehalten i resten av artikkelen – når en ikke en gang vet at ...osv.

Etter konfrontasjonsintervjuet hadde jeg samlet nok materiale til å besvare ”ja” på min hypotese. Artikkelen ble skrevet ut, og utsatt for en meget grundig intern kvalitetskontroll som omfattet alle ledd i redaksjonen. Her ble det avdekket enkelte uenigheter om prioriteringer som ble godt grunnlagt fra de deltakende.

Publisering

Det ble bestemt å lage tre artikler over like mange dager. Sak 1 om mulig mangel på fordelsbeskatning, 2 om bonuspoengene hans kone fikk for reiser betalt av staten og 3 om sightseeing på Vestlandet for 96.000 kroner for den indiske riksrevisor.

I dagene etter at første sak sto på trykk, var jeg i flere diskusjoner med Riksrevisjonen. Blant annet gjaldt dette hvilke regler riksrevisoren var underlagt, og fra Selås ble det direkte sagt at Riksrevisjonen bare svarte for Stortinget og at så lenge Stortinget var tilfreds kunne etaten følge de reglene de ønsket. Selås leverte også et to siders brev Riksrevisjonen ønsket på trykk som ”beriktigelse” av det feilaktige som hadde stått i VG om at Riksrevisjonen ville hemmeligholde reiseregningene (jf overfor). Etter at jeg i telefonsamtale redegjorde for at vi ikke kunne trykke beriktigelser på dokumenterbare forhold, ble anmodningen om å trykke brevet trukket tilbake.

Etter at de tre første sakene sto på trykk, bekreftet Oslos likningssjef Inger Berit Andersen at likningsmyndighetene kom til å iverksette kontroll av Bjarne Mørk-Eidem som arbeidstaker og av Riksrevisjonen som arbeidsgiver, og den ble trykket som en oppfølger.

Etter de første artiklene mottok jeg til dels store mengder epost, telefoner, brev og telefakser. En lang rekke medier både siterte sakene og gikk videre på egen hånd.

Nærmere om metode og videre arbeid

I denne fasen brukte jeg tid på å forsøke å komme nærmere sannheten bak riksrevisoren og hans kones bruk av bonuspoeng. Privat bruk av bonuspoeng er avskjedsgrunn, og ifølge AAD skal det reageres meget strengt i dokumenterte tilfeller. Problemet var at Mørk-Eidem besvarte de fleste spørsmål knyttet til hans bruk av bonuspoeng med å vise til en lagmannsrettsdom som fastslo at myndighetene ikke kunne kreve innsyn i selskapenes bonusdatabaser. Dette mente han var grunnlag for at verken pressen eller Riksrevisjonen kunne få innsyn i hans bonusregnskap, selv om dette var praksis i flere departementer.

Ved hjelp av gode kilder i avdelingen fikk jeg imidlertid tilgang på materiale som dokumenterte ekteparets bonuspoeng i SAS. Gjennomgangen av reiseregningene viste at riksrevisoren også var med i bonusprogrammet til British Airways, men han opplyste at dette var noe som var ”gjort av reisebyrået” og at han ikke visste at han hadde noe kort der, og denne opplysningen kunne jeg ikke utfordre. Av hensyn til kildevernet kan jeg ikke gå nærmere inn på fra hvilket hold opplysningene om bonusreisene kom. Dermed begynte en ny gjennomgang av materiale. På nytt satte jeg opp regneark, denne gangen med antall bonuspoeng som var tjent inn (statlig og privat) og antall bonuspoeng som var tatt ut. Etter en noe tidkrevende gjennomgang av materialet måtte jeg konkludere med at eventuell privat bruk av statlige bonuspoeng bare kunne dokumenteres når det gjaldt riksrevisorens kone. Årsaken var at Bjarne Mørk-Eidems bonusregnskap var så omfattende at det ikke kunne utelukkes at hans reiser utenom de som var betalt av Riksrevisjonen, og som jeg hadde reiseregningene til, var private. Jeg visste fra intervjuet at flere reiser var betalt av andre, som Nordisk Investeringsbank, Nordisk Råd, IDI og andre, men jeg visste ikke eksakt hvilke reiser dette dreide seg om. Fordi kona hadde reist forholdsmessig mindre, og fordi jeg kjente til de statlige reisene hun hadde fått bonuspoeng for, kunne jeg i hennes tilfelle lage et regnskap over statlige poeng inn, og private poeng ut.

Jeg satte opp et regneark over hennes 74 reiser (fra april 96-juni 2002) etter følgende parametre:

- Dato
- Reise (fra-til)
- Klasse
- Poeng
- Statlige poeng
- Bonusreiser

I denne fasen, hvor jeg fikk hjelp fra både reportasjeleder, avdelingsleder og redaksjonssjef, oppsto det spørsmål om hva slags regnemåte som var mest hensiktsmessig og rettferdig. Kildematerialet besto for en stor del av koder: Jeg måtte ha først hjelp fra kilden og deretter bekreftelse fra nok en kilde som kjente til bonusprogrammene til SAS for å være på den sikre siden.

Det var på det rene at samtlige av hennes tre bonusreiser var private – for ifølge riksrevisoren hadde hun jo aldri tatt ut noen bonusreiser. Fordi poeng forfaller automatisk etter fem år, kunne man si at statlige poeng tjent opp for fem år siden nødvendigvis måtte være bruk hvis poeng ble tatt ut før poengene forfalt. Men dette kunne oppfattes som urimelig hvis det i mellomtiden var tjent opp nye (private) poeng for å dekke opp for de statlige som ble brukt. Det ble derfor bestemt å legge til grunn en metode hvor samtlige poeng som var brukt ble summert på den ene side, og samtlige statlige poeng som var tjent på den andre. Konklusjonen var at riksrevisorens kone måtte ha brukt statlige bonuspoeng for å være i stand til å gjennomføre sine private bonusreiser.

Da jeg kontaktet Bjarne Mørk-Eidem om funnet, ville han vite hvem kildene mine var og var mindre opptatt av å kommentere kjernen i saken. Hans kommentarer rundt sine egne og sin kones bruk av bonuspoeng var for øvrig i stadig endring. I artikkel nr. 2 (se over) uttalte Mørk-Eidem at hans kone aldri hadde brukt bonuspoeng, men dette utsagnet ble senere endret en rekke ganger. For hver gang jeg fant fakta som dokumenterte at hans utsagn ikke var riktige, kom det en ny versjon. For min egen del ba jeg om å få hver enkelt versjon skriftlig (all kommunikasjon ble ivaretatt av informasjonsrådgiver Jon Aarekol), slik at de forskjellige versjonene kunne dokumenteres.

I alt 18 reiser som riksrevisorens kone hadde fått bonuspoeng for, var betalt av staten. Hun hadde nok poeng til å bruke poengene på ”tjenestereiser” sammen med sin mann, men fortsatte å reise med fullprisbillett – noe som medførte at bonuspoengene økte ytterligere.

IDI

Parallelt med undersøkelsene og publiseringen av artiklene om riksrevisorens reisevirksomhet, hadde jeg som nevnt tidligere hele tiden jobbet med å innhente opplysninger

om IDI (se innledningen). Innsynsbegjæringer til IDI ble avvist ettersom de som ”privat stiftelse” ikke var underlagt Offentlighetsloven. Mine argumenter om at de brukte av fellesskapets midler og på grunn av sine særskilte posisjon som stiftelse utgått av Riksrevisjonen for å hjelpe riksrevisjoner i fattige land (blant annet til ”transparanse” i offentlig pengebruk...) nådde ikke frem. Under konfrontasjonsintervjuet med Bjarne Mørk-Eidem hadde jeg sikret meg hans uttalelser om at han ”ikke hadde noe imot” at bilag ble utlevert. Dette brukte jeg overfor sjefen for IDI, Magnus Borge. Han tok kontakt med riksrevisoren, og meldte tilbake til meg at han hadde fått ”fullmakt” av Bjarne Mørk-Eidem til å håndtere saken – og dermed ble det nei.

I løpet av høsten hadde det kommet inn tips om IDI. Ett av dem pekte på et særskilt styremøte – som ble holdt på Le Canard. Med denne kunnskapen kunne jeg be om å få vite summene som ble benyttet til styremøtet i detlaj. Samtidig tok jeg kontakt med NORAD, og arkivleder avgraderte etter søknad fire saksmapper med all korrespondanse mellom NORAD og IDI. Etter to arbeidsdager i NORADs arkiv hadde jeg fått et mye bedre innblikk i hva IDI drev med – og et helt annet bilde enn hva de offisielle årsrapportene fortalte.

For det første sendte ikke IDI inn bilag til NORAD. Revisor – fra et privat selskap - opplyste til meg at han ikke reviderte regnskapene etter reglene for økonomiforvaltning som gjelder i staten. Dermed var ikke nødvendig for ledelse eller styret i IDI å ta hensyn til maksimumsgrensene på representasjonskostnader og andre regler som er gjort gjeldende for å holde strengt oppsyn med statens utgifter - og som Riksrevisjonen er satt til å følge opp... I tillegg hadde IDI selv rotet med reglene når det gjaldt innlevering av regnskaper og rapporter til NORAD.

Jeg tok også kontakt med insitusjonen som tidligere hadde revidert IDI – mens det lå i Canada. Via de 300-400 dokumentene i NORAD fikk jeg innblikk i en situasjon hvor utgiftene på alle fronter hadde økt formidabelt etter at stiftelsen kom til Norge fra Canada. Jeg ville gjerne sammenlikne utgifter til styremøter, idet de forekom meg å være i høyeste laget for en ideell stiftelse. Svaret fra Provsrevisjonen i Ontario var kort og oppklarende: Utgifter til styremøter sto ikke i regnskapene rett og slett fordi de var bagatellmessige.

Kilder:

Skriftlige:

NORADs arkiv

Riksrevisjonens journal

Bestemte dokumenter fra Riksrevisjonen

Div e-post fra Riksrevisjonens informasjonsavdeling

Elektronisk postjournal

Lovsamling – div lover

Statens personallhåndbok

LigningsABC

Riksrevisjonens hjemmesider

IDI's hjemmesider

IDI's årsrapporter og regnskaper siste to år

SAS Bonusregler

Div brev fra tipsere

Rapport fra Info-Tjenester AS

Div dommer ang. Ligningslovens § 9-6

Indiske Riksrevisjonen (websiteside)

Div oppslagsverk

Årsrapport Sveriges Riksrevisjon
VGs tekstarkiv
Tipsbrev

Muntlige:

Riksrevisor Bjarne Mørk-Eidem

Revisjonsråd Bjørg Selås

Informasjonsrådgiver Jon Aarekol

Direktør Magnus Borge

Saksbehandlere/ledelse i arbeidsgiveravdelingen, Arbeids- og administrasjonsdepartementet

Oslos likningssjef Inger Berit Andersen

Øyvind Bakken, Oslo likningskontor

Mireille Werring, Skattedirektoratet

Erik Simonsen, Skattedirektoratet

Niclas Werge, Riksrevisjonen Sverige

Bo Brabrend, Riksrevisjonen Danmark

John McDowell, Provinsrevisjonen Ontario, Canada

Div kilder i SAS

Anonyme tipsere

Tore Øverhaug, NORAD

Tove Strand, NORAD

Anne Strand, NORAD

Toril Borthen, Statsministerens kontor

Kristin Ramm, Statsministerens kontor

Knut H Christensen, UD

Stortingspres Jørgen Kosmo

Stortingsrep Inge Lønning

Stortingsrep Ågot Valle

Stortingsrep Kjell Engebretsen

Riksrevisor (kollegiet) Annelise Høegh

Spesielle problemer

Saken kunne ha vært løst på kortere tid hvis jeg hadde samarbeidet med en kollega. Det ble mye dokumentasjon og parallelle arbeidsoppgaver. Jeg gikk i vanlig turnus og skrev andre nyhetssaker samtidig med denne saken. Fordi jeg fra første dag opprettet egne datafiler og manuelle ringpermer, ble ikke arbeidet underveis hindret av unødig rot. Et substansielt problem var IDI som paradoksalt nok ikke tillot innsyn i egne bilag. Saken ble fremmet for Sivilombudsmannen, som konkluderte med at IDI hadde rett i å hevde at de ikke var underlagt

Offentlighetsloven. I sin avgjørelse, som ble sendt IDI, oppfordret Sivilombudsmannen til å gi innsyn. Dette er ikke tatt til følge.

Et problem var det også at riksrevisoren hele tiden endret sine versjoner og tilsynelatende tilpasset dem faktaene som ble lagt frem.

Arbeidstid

Jobben ble påbegynt 27. mai 2002. Siste del av serien sto på trykk 14. november 2002. Fordi vakter og vanlig reportasjejobbing samt andre oppdrag og oppgaver i redaksjonen kom innimellom, og fordi intern kvalitetskontroll tok mye tid, kan arbeidstid på selve prosjektet anslås til om lag fem uker.

Konsekvenser

Stortingets presidentskap har i brev av 26 september 2002 til Riksrevisjonen strammet inn praktiseringen av regelverket som ligger til grunn for riksrevisorens reiser med ektefelle. NORAD har i møte med IDI forlangt en slutt på praksisen med dyre middager, og har strammet inn rapporteringsrutinene. Oslo likningskontor har igangsatt granskning av Bjarne Mørk-Eidem og Riksrevisjonen. Offentligheten er gjort kjent med at det eksisterer en god avstand mellom liv og lære for Riksrevisjonens øverste ledelse. Bruk av bonuspoeng privat medfører i normale tilfeller brudd på Tjenestemannsloven.

Oslo, 20 januar 2003

Alexander Øystå

*Quis custodiet ipsos custodies?

– Hvem skal vokte vokterne?

(Juvenal ironiserer over praksisen med å innføre vaktkorps som skal passe på at konene til Romas borgere ikke inngår forhold med gladiatorene).